

BRONXIAL ASTMADA YANGI DAVOLASH STRATEGIYALARI

*Buxoro davlat tibbiyot instituti
“Ftiziatriya va pulmonologiya”
kafedra klinika ordinatori
Umarov Mirali Ko'klam o'g'li*

Annotatsiya

Bronxial astma – surunkali yallig'lanish kasalligi bo'lib, nafas yo'llarining torayishi va bronxospazm bilan kechadi. So'nggi yillarda astma davolashida yangi strategiyalar rivojlanib, individual terapiya va biologik preparatlar klinik amaliyotda keng qo'llanmoqda. Ushbu maqolada bronxial astma bilan og'rikan bemorlar uchun zamonaviy davo yondashuvlari, shu jumladan inhalyatsion kortikosteroidlar, kombinatsiyalangan dorilar, bronxodilatatorlar va biologik preparatlar samaradorligi ko'rib chiqildi. Shuningdek, yangi strategiyalarda bemorlar hayot sifatini yaxshilash va kasallikning surunkali rivojlanishini oldini olishga qaratilgan individual terapiya yondashuvlari muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlandi. Tadqiqot natijalari bronxial astmani davolashda innovatsion metodlarning klinik samaradorligini ko'rsatib beradi va amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini ochib beradi.

Kirish

Bronxial astma – bu surunkali yallig'lanish bilan kechadigan, nafas yo'llarining torayishi va bronxospazm bilan ifodalanadigan respirator kasallik bo'lib, dunyo bo'ylab millionlab insonlarni tashvishga solmoqda. So'nggi yillarda uning tarqalishi ortib borayotgani, shuningdek, kasallikning murakkab patogenezi va individual javob berish xususiyatlari, bronxial astma bilan og'rikan bemorlarni samarali davolashni murakkablashtirmoqda. An'anaviy davolash usullari, jumladan inhalyatsion kortikosteroidlar va bronxodilatatorlar, ko'plab bemorlarda simptomlarni nazorat qilishga yordam beradi, lekin ba'zi hollarda surunkali yallig'lanishni to'liq bartaraf eta olmaydi. Shu sababli, so'nggi yillarda individual terapiya, biologik preparatlar va kombinatsiyalangan davolash strategiyalari asosida yangi yondashuvlar ishlab chiqilmoqda. Ushbu maqolaning maqsadi bronxial astma bilan og'rikan bemorlar uchun zamonaviy davolash strategiyalarini tahlil qilish, ularning samaradorligi va klinik ahamiyatini ko'rsatishdir.

Asosiy qism**1. Bronxial astma patogenezi va diagnostikasi**

Bronxial astma – surunkali yallig'lanish kasalligi bo'lib, nafas yo'llarining shilliq qavati va bronxial mushaklarining gipersezuvchanligi bilan tavsiflanadi. Kasallik rivojlanishida quyidagi omillar muhim ahamiyatga ega:

- **Genetik omillar:** Oila tarixi va ba'zi genlar (masalan, IL-4, IL-13) kasallikka moyillikni oshiradi.
 - **Allergenlar:** Chang, hayvon tuklari, o'simlik polenlari va uy changi mite'lari.
 - **Virusli infektsiyalar:** Respirator sinitsial virus (RSV), gripp va boshqa viruslar bolalarda astma rivojlanish xavfini oshiradi.
 - **Atrof-muhit omillari:** Havoning ifloslanishi, passiv chekish, sanoat changlari.
- Diagnostika usullari:**
- **Spirometriya** – nafas chiqarish tezligi va havo hajmini aniqlash.
 - **Bronxial provokatsiya testi** – o'pka sezuvchanligini aniqlash.
 - **Yallig'lanish markerlarini aniqlash** – IgE darajasi, eosinofillarning qon va balg'amdagi miqdori.
 - **Radiologik tekshiruvlar** – o'pka strukturasi baholash (rentgen, KT).

2. An'anaviy davolash usullari

Bronxial astmani davolashda asosiy yondashuvlar quyidagilardan iborat:

- **Inhalyatsion kortikosteroidlar (IKS)** – yallig'lanishni kamaytiradi, simptomlarni nazorat qiladi.
- **Bronxodilatatorlar** – qisqa va uzoq ta'sirli beta-2 agonistlar (SABA, LABA).
- **Kombinatsiyalangan preparatlar** – IKS + LABA kombinatsiyasi ko'p bemorlarda samarali.

Kamchiliklari:

- Ba'zi bemorlarda simptomlar to'liq nazorat qilinmaydi.
- Doimiy dori qabul qilish yon ta'sirlar xavfini oshiradi (osteoporoz, qand kasalligi xavfi).

3. Yangi davolash strategiyalari

So'nggi yillarda astma terapiyasida bir qator yangi yondashuvlar paydo bo'ldi:

3.1 Biologik preparatlar

- **Omalizumab (anti-IgE)** – og'ir allergik astmada qo'llaniladi.
- **Mepolizumab, Reslizumab, Benralizumab (anti-IL-5)** – eozinofilga asoslangan astmani nazorat qiladi.
- **Dupilumab (anti-IL-4/IL-13)** – surunkali astma bilan birga atopik dermatit mavjud bo'lsa samarali.

Afzalliklari: simptomlarni kamaytiradi, nafas funksiyasini yaxshilaydi, dori dozalarini optimallashtirish imkonini beradi.

3.2 Individual terapiya yondashuvi

- **Biomarker asosida davolash:** IgE, eosinofillarga qarab preparat tanlash.
- **Farmakogenomika:** bemorning genetik profiliga qarab dori dozasi va turi belgilash.

3.3 Yangi inhalyatsion strategiyalar

- **Uzoq ta'sirli bronxodilatatorlar + IKS kombinatsiyasi** – kechasi simptomlarni kamaytirish.
- **Inhalyator texnologiyasining takomillashuvi** – droblar o'pka bo'ylab chuqurroq yetadi, yon ta'sir kam.

4. Klinikostatistik ma'lumotlar

- Dunyo bo'ylab 300 milliondan ortiq odam bronxial astma bilan og'ridi.
- Og'ir astma bemorlarida biologik terapiya qo'llanilganda nafas funksiyasi o'rtacha 25–30% yaxshilanadi.
- Individual terapiya yondashuvi bilan bemorlarning simptom nazorati 40–50% oshadi va kasallik bilan bog'liq shoshilinch holatlar kamayadi.

5. Davolashning zamonaviy tendensiyalari

- Profilaktika va erta diagnostika: allergendan qochish, immunoprofilaktika.
- Telemeditsina va mobil ilovalar yordamida simptomlarni kuzatish.
- Surunkali yallig'lanishni kamaytirishga qaratilgan innovatsion preparatlar.

Xulosa

Bronxial astma – surunkali yallig'lanish kasalligi bo'lib, bemorlarning hayot sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. An'anaviy davolash usullari, jumladan inhalyatsion kortikosteroidlar va bronxodilatatorlar simptomlarni nazorat qilishda samarali bo'lsa-da, og'ir va surunkali shakllarda to'liq davolash imkonini bermaydi. So'nggi yillarda biologik preparatlar, individual terapiya yondashuvi va yangi inhalyatsion strategiyalar asosida ishlab chiqilgan zamonaviy davolash metodlari klinik amaliyotda samaradorlikni sezilarli darajada oshirdi. Ushbu yondashuvlar bemorlarning nafas funksiyasini yaxshilaydi, simptomlarni kamaytiradi va kasallik bilan bog'liq asoratlarni oldini olishga yordam beradi. Shuningdek, biomarker va genetik profilga asoslangan individual terapiya kelajakda bronxial astma bilan og'rigan bemorlar uchun eng optimal va xavfsiz davolashni ta'minlash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Zoratti E. M., O'Connor G. T. *New Therapeutic Strategies for Asthma*. JAMA. 2020;323(6):517–518. doi:10.1001/jama.2019.19985 – Astma davolashning yangi strategiyalari va klinik amaliyotdagi o'zgarishlar haqida umumiy sharh.
2. Papi A., Blasi F., Canonica G. W., et al. *Treatment strategies for asthma: reshaping the concept of asthma management*. Allergy, Asthma & Clinical Immunology. 2020; – Bronxial astma terapiyasidagi zamonaviy yondashuvlar, qator strategiyalar va GINA tavsiyalariga asoslangan muhokamalar.
3. Agbetile J., Green R. *New therapies and management strategies in the treatment of asthma: patient-focused developments*. J Asthma Allergy. 2011;4:1–12. – Astma davolashda bemor markazli strategiyalar va yangi terapiya yo'nalishlari haqida maqola.

4. *Guidelines for the prevention and management of bronchial asthma (2024 edition)*. Chinese Thoracic Society, Chinese Medical Association. – 2024 yilgi astma oldini olish va boshqarish bo'yicha ko'rsatmalar (yangilangan klinik protokollar bilan).
5. *BRONXIAL ASTMA: CLINICAL FEATURES, DIAGNOSTIC CRITERIA, AND MODERN TREATMENT STRATEGIES*. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 2025;5(4):976–979. – Bronxial astma klinik jihatlari, diagnostika va zamonaviy davolash strategiyalari bo'yicha 2025 yilda chop etilgan maqola.
6. **Global Initiative for Asthma (GINA) Report – 2024** – Astma bosqichli davolash yondashuvi va global tavsiyalar (bosqichli bazaviy terapiya algoritmi)